

Toimintaterapeutti kouluarjen asiantuntijana

- TYÖNKUVIEN VERTAILUA

Tällä hetkellä kouluissa työskentelee kolmen eri sektorin toimintaterapeutteja: kunnallisen terveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon palveluksessa olevia toimintaterapeutteja, joiden työnkuvaan kuuluu myös kouluikäisten kuntoutus ja ohjaaminen; ostopalveluna yksittäisen lapsen kuntoutuksen parissa työskenteleviä toimintaterapeutteja sekä muutamissa kunnissa opetustoimen omia toimintaterapeutteja.

Kunnallisen terveydenhuollon ja yksityissektorin toimintaterapia

Kunnallisen terveydenhuollon lasten toimintaterapeutti työskentelee tyypillisesti kaikkien alle 18-vuotiaiden asiakkaiden parissa. Joissakin kunnissa lasten toimintaterapeutteja ei ole erikseen vaan toimintaterapeutti työskentelee kaikenikäisten kanssa. Työnkuvaan kuuluvat lasten toimintakyvyn arvioinnit ja kuntoutus, joissakin kunnissa kuntoutus ostetaan yksityisiltä toimijoilta. Lisäksi tärkeänä osana työtä on vanhempien ja lapsen lähipiirin (päiväkodit, koulut yms.) ohjaus. Haasteena koululaisten osalta on se, että toimintaterapeutin työ painottuu usein alle kouluikäisiin. Päivähoidon työntekijöiden ohjaus on usein toimintaterapeutille koulun henkilökunnan ohjausta tutumpaa. Työn painotus on varhaisessa tuessa ja koululaisten tarpeet jäävät tällöin helposti toisarvoisiksi, koska resurssit eivät riitä kaikkiin ikäryhmiin panostamiseen samalla intensiteetillä.

Yksityissektorilla työskentelevän toimintaterapeutin asiakkaat ovat tyypillisesti monen ikäisiä ja usein melko laajalta alueelta. Kunnallisen terveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon toimintaterapeutti, samoin kuin yksityissektorin ostopalvelutoimintaterapeutti, on koulussa aina yhteisön ulkopuolelta tuleva tietyn yksittäisen lapsen toimintakyvyn asiantuntija. Opettajayhteistyössä painottuu kyseisen lapsen toimintakyvyn tukeminen ja luokkaympäristöön

” **Toimintaterapeutin työn tavoitteena on oppilaiden koulunkäyntiin liittyvän hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja osallisuuden edistäminen yksilö- ja yhteisötasolla.**

siirrettävät kuntoutukselliset tukikeinot. Myös kouluarjen ja opettajan työn lainaisuuksien sekä koulun tuen järjestämisen tuntemus on suhteessa vähäisempää, mikä vaikeuttaa vuoropuhelua opettajien kanssa. Hyvää tarkoittavat, asiakkaalle hyödylliset ohjeet saattavat ymmärrettävästi jäädä irrallisiksi ja hyödyntämättä oppilaan tukena, koska niiden toteutus koulun arjessa on haastavaa.

Koulutoimintaterapeuttien työnkuva Suomessa

Tämä työnkuva on Espoon opetustoimen toimintaterapeuttien kuvaama. Opetustoimessa työskentelevä toimintaterapeutti on toiminnan, koululaistoimintakyvyn ja kuntoutuksen asiantuntija. Toimintaterapeutin työn tavoitteena on oppilaiden koulunkäyntiin liittyvän hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja osallisuuden edistäminen yksilö- ja yhteisötasolla. Toimintaterapeutin työkuvaan sisältyy kuntouttava ja osallisuutta tukeva asiakastyö, koulu yhteisön hyvinvoinnin oppilashuollollinen edistäminen, konsultointi, kouluttaminen, yhteistyötä huoltajien ja koulujen henkilöstön kanssa sekä monialaista verkostotyötä eri yhteistyötaimien kanssa.

Koululaistoimintakyvyllä tarkoitetaan toimintaterapeutin näkökulmasta kaikkia niitä kykyjä ja taitoja, joita

KUVIO: AVOPUOLEN TOIMINTATERAPEUTIN VS. KOULUN OPPILASHUOLLON TOIMINTATERAPEUTIN TYÖNKUVA KOULUSSA KÄYTÄNNÖN KOKEMUKSIIN PERUSTUEN (LAITINEN, METSÄRANTA, ARONPURO).

Kunnallisen terveydenhuollon lasten toimintaterapeutti	Yksityissektorin toimintaterapeutti	Koulun opetustoimessa oppilashuollossa toimiva toimintaterapeutti
Ennalta organisaatiossa sovitut terapiamäärät, työn painotus tyypillisesti alle kouluikäisiin	Maksusitoumukset määrittelevät terapian keston (yleensä 45/60min kerrallaan), paikan (vastaanotto/koulu/koti) ja millä aikavälillä terapia toteutuu.	Ei maksusitoumuksia tai muita terapian aloitusta, kestoja tai toteutustapaa rajoittavia tekijöitä. Koulun oppilashuollossa toimiva toimintaterapeutti pystyy vastaamaan nopeasti nouseviin tarpeisiin.
Yksilöpainotteinen, ei koko luokkaryhmän tuntemusta. Terapia / ohjaus sisältää usein joitakin havainnointi- ja ohjauskäyntejä arkitilanteissa, kuten luokassa. Lisäksi työ painottuu vanhempien ohjaukseen.	Yksilöpainotteinen, ei koko luokkaryhmän tuntemusta. Terapia sisältää usein joitakin havainnointikertoja lapsen arkitilanteissa, kuten luokassa.	Voi toimia sekä ryhmä- että yksilöpainotteisesti koulun sisällä. Koulu yhteisön tuntemus. Mahdollisuus joustaviin työskentelymuotoihin koulu yhteisön tarpeiden mukaisesti.
Käy monissa eri kouluissa ja päiväkodeissa. Yhteistyötä yksittäisillä ohjauskäynneillä, palavereissa ja puhelimitse.	Käy monissa eri kouluissa, samankin työpäivän aikana. Lisäksi vastaanotto-, koti- ja päiväkotikäyntejä. Yhteistyö opettajan kanssa terapian yhteydessä, palavereissa (HOJKS), tarvittaessa puhelimitse.	Opettajat pystyvät hyödyntämään toimintaterapeuttia koulun arjessa. Konsultointiajan saa nopeasti, heti huolen herättyä. Yhteistyö myös muun oppilashuoltoon kuuluvan henkilöstön kanssa sujuvaa ja luontevaa, jolloin yhdessä voidaan suunnitella lapselle sopiva tukimuoto.
Tuntemus koulun työskentelytavoista vähäistä / vaihtelevaa.	Tuntemus koulun työskentelytavoista vähäistä / vaihtelevaa.	Tuntemus koulun työskentelytavoista ja mahdollisuuksista kuuluu työhön. Kuuluminen koulun yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään mahdollistaa myös koulun sisäisiin asioihin vaikuttamisen, esim. oppilashuoltotyön näkyväksi tekemisen ja tätä kautta sen tekemisen lapsille helposti lähestyttäväksi.
Toimintaterapia painottuu vapaa-aikaan ja kotiin koulun ohella.	Toimintaterapia painottuu vapaa-aikaan ja kotiin koulun ohella.	Toimintaterapia painottuu koulutyöskentelyyn, koululaistoimintakäynnin vahvistamiseen, tuki suoraan koulun arjessa.
Yhteistyö vanhempien ja koulun kanssa.	Yhteistyö vanhempien ja koulun kanssa.	Yhteistyö vanhempien ja koulun kanssa.
Toimintaterapeutin antaman tuen vastaanottamiseen liittyy monta tekijää, minkä vuoksi toimintaterapeutin suositteleman tuen toteutus koulun arjessa voi olla vaikeaa. Mm. luokkakoko, luokan ilmapiiri, opettajan aiempi tietämys tukikeinoista sekä yhteisen suunnittelun puute saattavat olla esteenä.	Toimintaterapeutin antaman tuen vastaanottamiseen liittyy monta tekijää, minkä vuoksi toimintaterapeutin suositteleman tuen toteutus koulun arjessa voi olla vaikeaa. Mm. luokkakoko, luokan ilmapiiri, opettajan aiempi tietämys tukikeinoista sekä yhteisen suunnittelun puute saattavat olla esteenä.	Opettajalla matala kynnyksellä ottaa yhteyttä heti huolen noustessa. Opettajalla mahdollisuus arkityöhön liittyvien tilanteiden jakamiseen ja yhteistyöstämiseen. Tietämys ja mahdollisuus osallistua koko luokkatason toimintaan helpottaa yhteistyötä. Yhteistyöhön varattavan ajan sopiminen sujuvaa yhteisten tietojärjestelmien ja paikallaolon ansiosta.
Pääsy toimintaterapiaan terveydenhuollon arviointiprosessin kautta. Terapian painotus usein alle kouluikäisissä lapsissa, joten koululaisille terapiaa tarjolla niukasti.	Pääsy toimintaterapiaan terveydenhuollon arviointiprosessin kautta. Arviointiprosessissa ja maksajatahon päätöksissä voi joskus kestää pitkiäkin aikoja. Maksajatahoja on mm. KELA, sairaanhoitopiirit, kunnat, vakuutusyhtiöt.	Toimintaterapian tuki koulun arjessa / koulupäivän puitteissa mahdollisimman nopeasti.

oppilas tarvitsee selviytyäkseen kouluympäristössä siitä, mitä hänen on siellä tehtävä tai mitä hän haluaa tehdä. Toimintaterapeutti käy keskustelua oppilaan, vanhempien ja opettajien kanssa näistä asioista ja suhteuttaa niitä arvon kautta saamaansa tietoon oppilaan toimintakyvystä. Toimintaterapeutilla on esimerkiksi osaamista hieno-, karkea- ja visuumotoriikasta, aistisäätelystä sekä visuaalisesta hahmottamisesta ja näiden vaikutuksesta koulutyöhön. Taitojen harjoittelua, ympäristön ja toiminnan sopeuttamista sekä opettajien konsultaatiota tehdään tarpeen mukaan, tavoitteena oppilaan osallisuuden tukeminen koulutyössä.

Yhteisöllinen opiskeluhoito

Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö on koulu yhteisön hyvinvointiin liittyvää suunnittelu- ja toteuttamistyötä koulu- ja luokkayhteisötasolla. Toimintaterapeutti on työryhmän jäsenenä koululaistointakyvyn, toiminnallisen hyvinvoinnin ja osallistumisen asiantuntija.

Koulun yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelu- ja toteuttamistehtäviä ovat:

- kouluyhteisön hyvinvoinnin seurantaan liittyvien kyselyjen suunnittelu, toteuttaminen sekä toimenpiteiden suunnittelu yhdessä muiden oppilashuollon työntekijöiden kanssa
- kouluhyvinvointiin liittyvä yhteistyö huoltajien, oppilaiden, opettajien ja/tai koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa
- konsultaatiotyö:
  - kouluyhteisötasolla koululaisten toiminnallisen osallistumisen ja osallisuuden tukeminen kouluympäristössä Esim. luokkatyöskentelyä ja oppimista tukevat toiminnalliset keinot, apuvälineet ja ympäristö. Työskentelyergonomia. Aistiesteettömyys.
  - oppilaiden oppimiseen, koululaistointakykyyn ja osallistumiseen vaikuttavien tekijöiden huomioiminen oppimisen ja koulunkäynnin tukemisessa opettajille, huoltajille ja muulle koulun henkilökunnalle.
- koulun henkilökunnan kouluttamis- ja ohjaustyö
- oppilaiden osallisuutta edistävien toiminnallisten ryhmien toteuttaminen osana yhteisöllistä ja ennaltaehkäisevää opiskeluhoitotyötä. Tavoitteena esim. yhdessä tekeminen, yhteishengen ja vuorovaikutustaitojen vahvistuminen, luokan ryhmädynamiikan tukeminen, vertaistuki jne.
- koulun kriisiryhmän jäsenyyteen liittyvät tehtävät kuten kriisityön suunnittelu ja toteuttaminen

Monialainen oppilashuoltotyö (yksilökohtainen)

- Toimintaterapeutti toimii oppilaan ja/tai huoltajan suosituksesta monialaisen yksilökohtaisen asiantuntijaryhmän jäsenenä yhteistyössä koulun muiden työntekijöiden ja/tai koulun ulkopuolisten tahojen kanssa.

Toimintaterapeutin asiakastyö sisältää

- Lapsen toimintakyvyn kehitykseen, koulunkäyntiin, oppimiseen sekä kuntoutukseen liittyvien kysymysten selvittelyä ja konsultaatiota
- Oppilaan yksilöllisen toimintakyvyn arviointia, johon liittyy yhteistyötä huoltajien ja koulun henkilökunnan kanssa
- Lapsen toimintakykyyn ja koulunkäyntiin liittyvien tukitoimien suunnittelu ja järjestäminen (esim. koulunkäynnissä tarvittavat apuvälineet)
- Tarvittaessa oppilaan ohjausta jatkotutkimukseen tai -kuntoutukseen
- Oppilaiden toimintakykyyn, koulunkäyntiin ja osallisuuden liittyvää yksilö- tai ryhmämuotoista kuntouttamista •